

Iron Age houses in flames

“Iron Age houses in flames” Testing house reconstructions at LEJRE

Studies in Technology and Culture vol. 3, 2007.

Redaktør: Marianne Rasmussen, co-redaktør Ulla Lund Hansen.

Af Esben Aarsleff, Museumsinspektør, Folkemuseet

Med Marianne Rasmussen som redaktør og i alt 18 skribenter som stofleverandører, har Lejre Forsøgscenter udgivet en bog om eksperimentel arkæologi i forbindelse med jernalderhuse, med særligt fokus på rekonstruktionerne i Lejre. Bogen er bygget op over seks artikler af varierende længde, som alle giver mere eller mindre interessante bidrag til forståelsen omkring tidlige jernalderhuse i almindelighed og brandtomter i særdeleshed.

Iron Age houses in flames er en, til tider, lidt tungt fordøjelig artikelsamling, som giver et indblik i flere forskellige eksperimentelarkæologiske forsøg. Bogen giver desuden en bred indføring i udgravninger af brandtomter, hvoraf det er rart at man har fået noget af det nyere materiale med i form af én af brandtomterne fra Nørre Tranders. Netop artiklen af Jens Nielsen viser problemerne omkring brandtomterne, som de tager sig ud fra en feltarkæologisk synsvinkel.

Som almindelig feltarkæolog på et lokalmuseum i Nordsjælland, kan der dog være langt fra realiteterne i marken til de jyske brandtomter og de eksperimenter som bogen beskriver, hvilket selvfølgelig var en del af grunden til, at Arkæologisk Forum bad mig om at anmelde den. Som udgangspunkt var spørgsmålet ganske enkelt: Kan du, som feltarkæolog, bruge bogen til noget? Hertil må man nok være realistisk og svare nej. Både brandtomter og eksperimenterne er for langt fra hverdagen til, at de belyser problemstillinger, som man støder på i felten. Er man heldigere stillet og foretager udgravninger af brandtomter, kan man dog hente en vis inspiration i bogen. Rent metodisk kan man f.eks. overveje, om man ikke kan bore sig frem til et fornuftigt overblik, i stedet for at trække søgegrøfter gennem byhøje? Søgegrøfterne giver selvfølgelig et solidt overblik, men til gengæld har man gravet en 2 meter bred rende lige gennem brandtomten fra Nørre Tranders, hvilket er lidt ærgerligt. Desuden kan man overveje om ikke en

præsentation eller to af en stolpehulsgravning, ville have sat brandtomterne mere i relief, samt givet en feltarkæologisk vinkel til N. Garhøj Larsens artikel om digitale rekonstruktioner.

Samlet set ville bogen have vundet en del ved at præsentere flere feltarkæologiske eksempler, men omvendt er bogens formål jo først og fremmest at få publiceret de eksperimentel-arkæologiske resultater, hvilket den bestemt får gjort.

Hus 1 – grundlaget for det hele

Bogen gennemsyres af forsøget med afbrænding af hus 1 i Lejre, som siden udgravedes med henblik på at få flest mulig informationer omkring forholdet mellem en brandtomt og det oprindelige hus. Ser man først på selve ideen bag forsøget, er det altid prisværdigt, når der tænkes så langsigtet, som tilfældet er her. Man ønsker at opnå en vis grad af erosion af brandtomten, for at kunne sammenligne med udgravede brandtomter, uden dog at skulle vente i flere menneskealdre på et resultat. 25 år synes således at være et fornuftigt alternativ.

Rekonstruktionen blev brændt af i 1967 og delvist udgravet i 1992 og 1993. Hvis man holder sig fra overvejelser omkring rekonstruktionens validitet og i stedet fokuserer på de resultater som opnås ved først afbrændingen og siden den partielle udgravning, så er det svært at få øje på de store landvindinger. Det er selvfølgelig interessant at kunne afgøre, at en tidligere tolkning af en mulig dør i Hus

I i Ginderup, ikke synes at være rigtig – der er tværtimod tale om en del af loftkonstruktionen. Tilsvarende er det interessant, at lerkar ikke nødvendigvis smadres, når de falder på gulvet i forbindelse med en ildebrand. Mere bemærkelsesværdigt er det dog, at huset brændte rasende hurtigt, da først ilden fik fat, hvilket skete 2½ minut efter ildspåsættelsen. Tilsvarende bemærkelsesværdigt er det, at taget kollapsede, hvorefter væggene styrtede ind efter et stykke tid, og at erosionen af brandtomten får den til at minde om en forhistorisk brandtomt i løbet af 25 år.

Andre faktorer i forsøget må dog påkalde sig ærgrelse og være grobund for de evige spekulationer over forsøgets værdi. At man valgte at udgrave flere felter i 1992 som blindtest, uden at være klar over alle detaljerne i forbindelse med afbrændingen af huset i 1967, har selvfølgelig medført nogle dumme fejl. F.eks. blev de markeringssøm, som var hamret i de indre bjælker, og som skulle gøre det muligt efterfølgende at afgøre hvordan bjælkerne var kollapsede i forhold til hinanden, ikke indmålt. Fejlen bliver på ingen måde fejlet ind under gulvtæppet, men bliver åbenhjertigt fremlagt, hvilket er prisværdigt. Og i bund og grund viser den nok mere svagheden ved eksperimentel arkæologiske forsøg som løber over lang tid, end den egentlig underminerer forsøget værdi. For selvfølgelig må man forvente en vis fejlmargen i et forsøg af denne størrelsesorden og kaliber.

En sidste kommentar til forsøget med afbrænding og følgende udgravning af Hus 1 er mere møntet på bogens fremlæggelse af det – artiklen er simpelthen for lang i forhold til de andre artikler; den fylder godt halvdelen af bogen! Det skinner igennem, at den er baseret på et BA projekt ved Forhistorisk Arkæologi, hvorfor alle aspekter af forsøget bliver vredet til hudløshed. Dette er kun naturligt i forbindelse med selve BA projektet, men i en trykt udgave kunne man have ønsket sig artiklen i en lidt kortere og mere stringent version.

Jernalderhuse live og digitalt

Bogen rummer ligeledes andre forsøg, som bunder i jernalderhusene, i form af klimaeksperimenter og eksperimenter med digitale rekonstruktioner. I de to artikler gives endnu nogle facetter til tolkningen af husenes konstruktioner, samt brugen af dem. Men

med disse artikler bevæger bogen sig dog ud på det eksperimentalarkæologiske hard-core område. Klima-X gruppens forsøg med at bo i jernalderhusene og foretage en række kontekstuelle eksperimenter viser frem for alt, at de var uforskammet kolde at bo i, hvad enten man boede med eller uden sine husdyr. Isolering og loftkonstruktioner har kunnet afhjælpe lidt på kulden, men træk og skiftende temperaturer har plaget forsøgsholdet gennem de tre sæsoner, som forsøget løb.

Set udefra kan man overveje om Klima-X gruppens forsøg og erkendelser kan sammenlignes med mange tusinde års nedarvede erfaringer med at bo i lerklinede huse? Man må nok forvente, at jernaldermenneskene garderede sig langt bedre mod kulden, end man formåede i de tre sæsoner, som forsøget varede. Accepterer man dog forsøgets præmisser, og anser resultaterne for et tilnærmelsesvis virkelighedstro billede af vilkårene i et jernalderhus om vinteren, så står man absolut tilbage med en god historie til formidlingen af en given udgravning, når skoleklasserne kommer på besøg. Rent formidlingsmæssigt tilfører bogen således arkæologien nogle gode historier og muligheder for at levendegøre jernalderhuset og dets beboere.

Andre facetter tilføjer N. Garhøj Larsens virtuelle rekonstruktioner. Med computerkraft, de rette programmer og en anelse mere know-how end de fleste arkæologer besidder, åbnes der op for nye muligheder for tolkninger omkring opbygningen af husene, herunder konstruktioner og lysindfald. Forsøgsmulighederne er uendelige i det digitale univers, hvilket selvfølgelig ligeledes gælder for de parametre man kan vælge fra eller til. Der er dog næppe tvivl om, at artiklen berører et emne, som vi vil høre meget mere om i fremtiden – som forfatteren selv gør opmærksom på, så bruger landene omkring os denne mulighed for at visualisere fortiden i et langt større omfang end vi endnu formår i dansk arkæologi.

Vigtig dokumentation eller spild af penge

Med bogen følger en DVD med 6 filmsekvenser, heriblandt en professionel sekvens på ca. 9. min der opsummerer hele forsøget omkring hus 1 i Lejre fra ide til opførelse, over afbrænding til endelig udgravning. Sekvensen ligger både på engelsk og

dansk, hvorfor den måske har sin berettigelse i en bog som denne. Men hvorfor har man valgt at vedlægge 4 andre sekvenser, hvoraf to er uden lyd og to er på dansk uden engelske undertekster? Er det et spørgsmål om at fylde DVD'en når man nu alligevel vedlægger den? Eller forsøger man blot at give de dansktalende læsere (seere) en mulighed for at få et bredere indblik i forsøgene med jernalderhuset? Som med mange andre bøger, hvor der følger en DVD med, er det spild af penge fra udgiverens side: DVD'en rummer et enkelt guldkorn, lidt dogmefilm og nogle sekvenser som vist kun er for de virkeligt hard-core eksperimental-arkæologiske nørder. Dermed ikke være sagt at sekvenserne ikke skal være tilgængelige for alle, men det er jo netop det man har internettet til. Filmsekvenserne kunne med rette ligge på Lejre forsøgsceters hjemmeside, med en klar henvisning i bogen.

Mindre landvindinger

Løfter man blikket fra artiklerne og overvejer de fremkomne resultater, så synes der mest at være tale om en række af de mindre landvindinger på videnskabens vej mod opstillingen af den endelige hypotese omkring jernalderhusene, herunder deres udseende og konstruktion over jordniveau. Netop jordniveauet er jo hvad arkæologerne elsker, og samtidig er det her tolkningsgrundlaget skabes. Med denne tanke in mente udgravedes det nedbændte hus for at skabe en kobling mellem tolkningen og det oprindelige tolkningsgrundlag. Og koblingen bliver absolut skabt, hvorfor man fremover vil kunne bruge nogle af resultaterne fra udgravningen af hus 1 i Lejre, i forbindelse med udgravninger af

brandtomter. Som forventeligt er resultaterne dog udelukkede møntet på de mere velbevarede jyske brandtomter. De sjællandske brandtomter, som, med få undtagelser, kun består af et varierende antal stolpehuller, får ingen hjælp i denne bog. Men det er heller ikke meningen! Bogen søger at publicere en række mere eller mindre eksperimental-arkæologiske forsøg, med det formål at få resultaterne ud blandt kollegaer med samme interesser. Da bogen samtidig er velillustreret og rummer nogle fine forsøg med design og opsætning, kan den udmærket fungere som julegave til de fleste eksperimental-arkæologiske arkæologer.

Ideelt set kunne den dog have nået et langt bredere publikum, hvis man skåret lidt ned på den videnskabelige side, og i stedet fokuseret på at få gjort den kortere og mere læsevenlig. Mange "almindelige" mennesker ville sikkert finde flere af forsøgene sjove og interessante, hvilket blandt andet ses gennem mediernes interesse for Klima-X forsøgene; blandt andet Politiken bragte en artikel om forsøgene, ligesom at radio og TV også viste interesse.

Vi venter på brandtomten

Afslutningsvis kan det konkluderes, at bogens potentiale for en sjællandsk feltarkæolog ligger i, at resultaterne kan fungere som den gode historie i forbindelse med formidlingen af forhistorien. Feltmetodiske løsninger på overvejelser og problemstillinger må søges andre steder, indtil de velbevarede brandtomter begynder at dukke op på Sjælland i større omfang end tilfældet er i dag...